

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 7 Nr. 159 2012

Skjøtselsplan for slåttemark

Omnøya, Vega kommune, Nordland

Maja S. Kvalvik & Thomas H. Carlsen

Bioforsk Nord Tjøtta

Tittel/Title:

Skjøtselsplan for slåttemark - Omnøya, Vega kommune, Nordland

Forfatter(e)/Author(s):

Maja S. Kvalvik & Thomas H. Carlsen

<i>Dato/Date:</i> 29.11.2012	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 420216	<i>Saksnr./Archive No.:</i> 2012/461
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 7 (159) 2012	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-01011-1	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 17	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> 3

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdelinga	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Ingvild Gabrielsen
---	--

<i>Stikkord/Keywords:</i> Kulturlandskap, slåttemark, naturbeitemark, strandeng, Vega verdensarvområde, skjøtsel, Omnøya	<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmark
---	---

Sammendrag:

Denne skjøtselsplan presenterer slåttemarka på Omnøya på oppdrag fra grunneier/bruker og Fylkesmannen i Nordland. Skjøtselsplanen baserer seg på kartlegging av vegetasjon knyttet til slåttemarka, samt tidligere arealbruk og historie. Planen anbefaler tiltak for restaurering og skjøtsel av slåttemark på Omnøya i form av restaurering i fem år for å reversere gjengroingsprosessen og gjenåpne landskapet, etterfulgt av skjøtsel med tradisjonell bruksform og bruksintensitet. I tillegg presenterer planen også naturbeitemark og strandeng som to andre verdifulle naturtypelokaliteter på Omnøya.

<i>Land/Country:</i>	Norge
<i>Fylke/County:</i>	Nordland
<i>Kommune/Municipality:</i>	Vega kommune
<i>Sted/Lokalitet:</i>	Omnøya

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

Håkon Sund, avdelingsleder

Thomas H. Carlsen, forsker

Forord

Denne rapporten beskriver skjøtelsesplan i samsvar med handlingsplan for slåttemark. Arbeidet er utført på oppdrag fra grunneier og Fylkesmannen i Nordland. Planen er en av flere skjøtelsesplaner for Vegaøyan verdensarvområde, og gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel for slåttemarka på Omnøya. Generell del (A) er hentet ut fra handlingsplanen for slåttemark, som angir mål og retningslinjer for slåttemarker i Norge generelt, og er således ikke forfattet av undertegnede. Skjøtelsesplanen beskriver også strandeng og naturbeitemark som to andre verdifulle kulturmarkslokaliteter, men anbefalt skjøtsel foreligger ikke for disse naturtypene.

Tjøtta, 27.11.2012

Maja S. Kvalvik
Bioforsk Nord Tjøtta

Innhold

A. Generell del - slåttemark	4
Slåttemarksutforminger i Nord Norge	4
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemark	5
B. Spesiell del: Lokalitet 1 - slåttemark	7
SØKBARE EGENSKAPER	7
OMRÅDEBESKRIVELSE	7
SKJØTSELSPLAN	9
B. Spesiell del: Lokalitet 2 - naturbeitemark	12
SØKBARE EGENSKAPER	12
OMRÅDEBESKRIVELSE	12
B. Spesiell del: Lokalitet 3 - strandeng	14
SØKBARE EGENSKAPER	14
OMRÅDEBESKRIVELSE	14
Kilder	16
Vedlegg	17

A. Generell del - slåttemark

Slåttemark er arealer som blir regelmessig slått. Semi-naturlig slåttemark, eller såkalt natureng, er slåttemark som er formet gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. De er ofte overflateryddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og ikke eller meget lite gjødslet. De blir slått seint i sesongen. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer noe fra sted til sted og hvor man er i landet. Slåttemark er urte- og grasdominert og oftest meget artsrik. Den kan være åpen eller tresatt.

Tresatte slåttemark med styvingstrær som blir høstet ved lauving er i dag meget sjeldne. Slike såkalte lauvenger ble gjerne beitet om våren, slått en gang seint om sommeren og høstbeitet. I tillegg ble greinene på trærne høstet til lauvfôr med et tidsintervall på 5-8 år. I gammel tid spilte også myr en viktig rolle som slåttearealer (slåttemyr). De fleste jordvannsmyrene i Norge har tidligere vært slått, men myrslåtten opphørte i stor grad alt for lenge siden og forekom bare noen få steder fram til slutten av 1950-årene. Gjengroingen av slåttemyr går imidlertid gjerne langsomt så flere myrer bærer i dag likevel fortsatt preg av denne høstingen. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrer som fortsatt er i hevd.

De ulike slåttemarkene tilhører våre mest artsrike naturtyper med meget stor betydning også for andre organismer enn karplanter. Rundt 70 prosent av våre dagsommerfugler er for eksempel knyttet til åpen engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og en rekke vadefugler bruker strandenger (slått eller beita) som hekkeområder og rasteplasser ved trekk. I tillegg har slåttemark stor betydning for mange truede beitemarksoppper. Slåttemark kan ikke erstattes av beitemarker fordi de inneholder vegetasjonstyper og flere arter som ikke opprettholdes av beite. I sammenligning med beitemarker har slåttemark høyest artsmangfold per m² og også de største bestandene av flere truede engarter. Gjennom historien har de vært, og vil også i framtiden være, viktige "levende genbanker". I tillegg er de bærekraftige økosystemer som har vært et nøkkelelement i norsk landbruk i tusener av år. I løpet av 1900-tallet har de imidlertid blitt blant våre mest truede naturtyper.

Slåttemarksutforminger i Nord Norge

Den store variasjonen i vår slåttemarksvegetasjon i Norge er foreløpig bare delvis kartlagt. I det følgende har vi likevel forsøkt å peke på noen utforminger av slåttemarksvegetasjon som kan sees som karakteriske for Nord-Norge og dermed gir denne regionen et særskilt forvaltningsansvar. Vi gir også eksempler på noen verdifulle lokaliteter.

I Nordland finnes fine dunhavreenger med forekomst av bl.a. rødflangre, brudespore, vill-lin, harerug, fjellfrøstjerne og jåblom på skjellsand. Slik eng er tidligere registrert bl.a. på Kjerringøy, Bodø kommune. Ved Kvarv i Sørfold fantes en annen utforming av dunhavreeng med arter som gulmaure, gjeldkarve og småengkall (Norderhaug 1988). Boreal slåtteeng (G7) finnes også i Nord-Norge, men her mangler sørlige arter (Fremstad & Moen 2001). Artsrike kalkenger finnes bl.a. på Skogsholmen i Vega kommune. Skogstorkenebb-ballblomeng (G13) er karakteristiske for Nord-Norge og tidligere registrert bl.a. ved Jarfjorden i Finnmark med forekomst av bl.a. flere marikåpearter, sølvbunke, fjelltimotei, hvitbladtistel, gulaks, ryllik, småengkall og harerug (Norderhaug 1988). Enger med et spesielt artsinventar er Finnmarksfrøstjerneeng og silkenellikeng (G9) som er registrert i Talvik og Anarjohka i Alta respektive Porsanger, Lebesby, Tana og Sør-Varanger (Alm et al. 1994, Fremstad & Moen 2001). Eksempler i god hevd finnes sannsynligvis ikke lenger, men svakt gjengrodde enger med mye finnmarksfrøstjerne og/eller russkjeks er registrert. Ved Makkenes i Vadsø finnes fine slåttemarklokaliteter som nå beites. Artsrike rester av tidligere slåttemark i tilknytning til sanddynesystemer (dyneeng W2a,b) finnes fortsatt i Nord-Norge bl.a. i Finnmark. De har imidlertid ikke vært i bruk på lang tid (Vibekke Vange pers. medd.).

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarkar

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammel artsrik eng på, er å følge opp den tradisjonelle driftsforma, uten gjødsel og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noe fra sted til sted avhengig av klima og høyde over havet. Derfor er det viktig å finne ut hva som har vært vanlig på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet fra gammelt av. Slått før 10. juli var imidlertid meget sjeldent.

En bør benytte lett redskap (ljå, tohjuls motorisert slåmaskin eller lettere traktor der det er mulig). Graset må bakketørkes/ev. hesjes før det fjernes. Bakketørkinga viktig for at frøa til engartene både skal få modne ferdig og bli liggende igjen på enga når høyet samles sammen og kjøres vekk.

Enkelte steder har engene i tillegg vært beitet, enten vår eller høst eller begge deler. Bare beiting kan imidlertid ikke erstatte slått, men er det eneste mulighet for skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsomme. De velger ikke ut "godbitene" slik sauene gjør. Beitepresset må i tilfelle ikke være for stort, og en må vente seg noe manuell etterrydding. Der en har tidligblomstrende arter som til eksempel søstermariehånd, er det særlig viktig at en unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjelder restaurering av enger som er i gjengroing og utvidelse av eksisterende slåtteareal er det viktig å ikke sette i gang med mer omfattende restaurering enn det en greier å følge opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaureres, kan det være lurt å ta det trinnvis over flere sesonger. Slik blir det mer overkommelig, og en får en følelse med hvor omfattende de ulike tiltaka er, og hva en kan forvente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomføres på frossen og gjerne bar mark, dette for å unngå skader på undervegetasjonen og er samtidig lettvinnt for å få så lav stubbe som mulig. Rydding i snø kan være noe mer tungvint, mindre busker og oppslag kan også ryddes på sommeren når det er tørt og mye av biomassen er samlet i bladene.

I slåtteenger som *ikke* har vært tresatt er det ikke noe poeng å sette igjen noe særlig med trær. Gamle styvingstre må imidlertid spares. Et og annet lauvtre med fin og vid krone kan og få stå. All gran/furu og fremmede treslag (eksempelvis platanlønn) bør fjernes.

Etter hogst er det spesielt viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubber og lignende blir samla sammen og brent på egna steder, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spredd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska rask- og storvoksen konkurransesterk vegetasjon. Oppflising og spredning av flis i området er av samme grunn ikke å anbefale.

Gjenstående biomasse vil ta opp noe av næringen som frigjøres fra de døde røttene til trær og busker som har blitt ryddet vekk. Dette gir en gjødselseffekt som lett forårsaker oppvekst av uønska nitrogenkrevende arter (som for eksempel bringebær, brennesle). Gradvis gjenåpning er derfor viktig. Gjødslingseffekten sammen med økt lysinnstråling fører gjerne også til en del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningene i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette faller normalt sammen med slåttetidspunktet. Det kan likevel være nødvendig å rydde lauvrenninger flere ganger utover i første sesongen, og i tillegg året etter.

Osp og or sprer seg ved rotskudd, og rydding kan i mange tilfelle føre til utstrakt renning. Disse kan det derfor lønne seg å ringbarke (sokke). Det bør da skjæres et fem cm bredt band rundt treet nedanfor nederste greina. Det er viktig at snittet er så dypt at all barken forsvinner, slik at transporten av næringsstoff helt sikkert er brutt. Det er lettest å ringbarke om våren. Etter tre sommere må de døde trea fjernes.

Stubber må kappes helt ned til bakken, enten i forbindelse med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubber vil gå raskere i forråtning om en skiller barken fra veden med et spett eller lignende, og så stapper jord i mellom. Med unntak av osp og or kan en også unngå renninger på denne måten. Dette kan til eksempel være aktuelt i kanter som hindrer lysinnstråling til slåttemarka.

Problemarter som bringebær- og rosekratt, brennesle, mjødukt eller liknende går normalt ut ved slått, men kan være avhengig av slått flere ganger per sesong i begynnelsen med ljå eller krattrydder. Ev. felt med einstape (bregne) bør slås ned med kjæpp (ikke skjæres ned). På denne måten fortsetter bregna med å transportere næring fra røttene, og utarmer så rotsystemet sitt. Den bør så fjernes på høsten.

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på DNs hjemmesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

B. Spesiell del: Lokalitet 1 - slåttemark

SØKBARE EGENSKAPER			
*Navn på lokaliteten Omnøya		*Kommune Vega	*Områdenr. 1815/10225
ID i Naturbase -	*Registrert i felt av: Aune S. & Carlsen, T.H. Kvalvik, M.S. & Carlsen, T.H.		*Dato: 8.7.2010 19.6.2012
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Omnøya er en del av rapporten Vegetasjonskartlegging i Vegaøyen verdensarvområde 2010 (Aune & Carlsen 2011)			Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:
*Hovednaturtype: Slåttemark, D01 - 100 % Tilleggsnaturtyper:		% andel	Utforminger: Kalkslåttefukteng, D0120 – 60 % Lågurtslåttefukteng, D0119 – 40 %
*Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)	
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)			
Stedkvalitet	Tilstand/Hevd	Bruk (nå):	Vegetasjonstyper:
< 20 m	☒	God	Vekselfuktig, baserik eng – G11 (D0111) Frisk/næringsrik natureng - G13 (D0113)
20 – 50 m		Svak	
50-100 m		Ingen	
> 100 m		Gjengrodd	
		Dårlig	
		Slått	
		Beite	
		Pløying	
		Gjødsling	
		Lauving	
		Torvtekt	
		Brenning	
		Park/hagestell	
OMRÅDEBESKRIVELSE			
INNLEDNING			
<p>Omnøya ble befart i 2010 i forbindelse med utarbeidelse av rapporten Vegetasjonskartlegging i Vegaøyen verdensarvområde 2011 (Aune & Carlsen, 2011). I 2012 ble supplerende kartlegging foretatt i forbindelse med utarbeidelse av skjøtselsplan. Lokaliteten er en del av gård 92/3, og grunneier Svein Nilsen på gård 92/1 slår på nabogården 92/3. Sammen med Svein Nilsen ble det i tillegg til naturtypekartlegging også fokusert på drift, behov og kapasitet samt tilstandsvurdering i forhold til utarbeidelse av skjøtselsplan.</p>			
BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:			
<p>Omnøya er hovedøya i en liten øygruppe beliggende nordøst for Skogsholmen og ca. 15 km nord for Vega. Øya er en bergkolløya med det høyeste punktet 10 m o.h. Berggrunnen består av dolomitt og kalkspatmarmor. Lokaliteten består av en lav haug som går i nord-sør retning og avgrenses av en driftsveg i vest, eiendomsgrense i sør, i øst av et strandrørfelt der bakken begynner å gå ned igjen, og i nord av haugens slutt. Områder utenfor lokaliteten slås per i dag (ved befaring i 2012), men disse er preget av gjengroing av mjørdurt, strandrør og hundekjeks, og er derfor ikke tatt med i naturtypeavgrensningen.</p>			

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Naturtypen er slåttemark (D01). Dominerende vegetasjonstyper er i sør G11 og i nord frisk/næringsrik natureng (G13, D0113).

ARTSMANGFOLD:

Vegetasjonen mot sørsida av lokaliteten er mer artsrik med et velutviklet mosesamfunn og mindre gjengrodd enn nordsida. Her er vegetasjonstypen karakterisert som vekselfuktig, baserik eng (G11), med kalkkrevende arter som fjellfrøstjerne, marinøkkel og stortveblad. Dominerende gressarter i den sørlige delen er marigras, gulaks, dunhavre og rapp sp. Andre arter er blant annet blåstarr, smalkjempe, vill-løk, kvitbladtistel, engsoleie, nyresoleie, ryllik, engsyre, tveskjeggveronika, blåkoll, fjelltistel og slirestarr. Ved kartlegging i 2010 (Aune & Carlsen 2011) registrertes også ormetunge (VU på norsk rødliste, Kålås et al. 2010) i områder tilknyttet lokaliteten.

Oppe på haugen lengre nord er vegetasjonstypen karakterisert som frisk/næringsrik natureng (G13). Her er gjengroingspreget større, med gjengroingsarter som mjørdurt, enghumleblom og noe skogstorkenebb samt en del skvallerkål. Mellom disse finnes imidlertid også kalkindikatorer som stortveblad. Her vokser også mye nyresoleie sammen med erteplanter som fuglevikke, gulflatbelg og gjerdevikke.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Lokaliteten er en gammel slåttemark men har ligget brakk i mange år. Lokaliteten slås ikke per i dag (2012), men det skrinne jordsmonnet har hjulpet til for å bevare en åpen mark uten større gjengroingspreg. På enkelte plasser i området har jordsmonnet blitt forbedret i eldre dager med opplegging av tang og annet organisk avfall for bedre fôrproduksjon. Mange av artene i den aktuelle lokalitet er imidlertid kravfulle og tåler lite konkurranse fra andre, mer høyvokste arter. Dette tyder på at lokaliteten i mindre grad blitt påvirket av denne type kultivering.

FREMMEDE ARTER:

Ingen registrert.

KULTURMINNER:

Ikke i aktuell lokalitet, men på Omnøya finnes et gammelt steingjerde i sørøst.

SKJØTSEL OG HENSYN

Lokaliteten er egnet til slått. Ved befaring i 2012 slås kun tilknyttede arealer, som er mer gjengrodde med næringskrevende arter som strandrør, mjørdurt, enghumleblom, skogstorkenebb og hundekjeks.

I det meste av den aktuelle lokaliteten er jordsmonnet skrint og artsutvalget karakteristisk for gammel kulturmark, herunder små arter som krever mer lys og mindre næring. I nord er slåttemarka noe gjengrodd med blant annet mjørdurt. Med bakgrunn i gjengroingspreget er det anbefalt at hele lokaliteten ses på som restaureringsareal i fem år, med tidlig slått og fjerning av strøet. Vår og høstbeiting er også anbefalt i restaureringsperioden. Når mjørdurten og andre gjengroingsarter blitt redusert kan slåttemarka slås som en intakt slåttemark med tradisjonell sein slått og bakketørking eller hesjing.

Hvis arealene rundt aktuell lokalitet slås med samme prinsipp (restaureringsslått) som denne lokalitet er det potensiale at i fremtiden øke lokalitetens størrelse.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Lokaliteten inngår i et helhetlig kulturlandskap med naturbeitemark og slåttemark.

VERDIBEGRUNNELSE:

Lokaliteten er vurdert til C, lokalt viktig. Omnøya ligger i Vegaøyen verdensarvområde, og er den eneste øy i Vega skjærgård som fortsatt er bebodd. Til tross for at lokaliteten har ligget brakk i mange år, fremstår den som relativt lite gjengrodd. Her vokser noen kalkkrevende arter som fjellfrøstjerne, marinøkkel og stortveblad. Også i den mer gjengrodd delen av slåttemarka er noe av den artsrike utformingen tilstede. Lokaliteten er noe gjengrodd, men har lite preg av gjødsling i forhold til tilknyttede slåttemråder. Med restaurerings slått i fem år med etterfølgende tradisjonell slått er det stor potensial for flere slåttefavoriserende arter, inklusive rødlistede arter. Dette vil kunne høyne verdien på sikt.

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtelsesplan: 15.11.2012	UTFORMET AV: Maja S. Kvalvik og Thomas H. Carlsen		FIRMA: Bioforsk Nord Tjøtta	
UTM Sone 33, 0368480 7304589	Gnr/bnr. 92/3	AREAL (nåværende): 10	AREAL etter evt.restaurering:	Del av verneområde? Nei

MÅL:

Hovedmål for lokaliteten:

Skape og bevare en slåttemark med tradisjonell bruksform og bruksintensitet.

Konkrete delmål:

- Restaurerings slått med mål i å skape og opprettholde artssammensetning karakteristisk for tradisjonelt drevet seminaturlig grasmark generelt og slåttemark spesielt.
- Arealet skal holdes i hevd som slåttemark, gjengroingstilstand skal være svak og fortsatt nedadgående.
- Fremmede arter som representerer høy risiko for stedegent biologisk mangfold skal være fraværende.
- Arealet av slåttemark skal være minst 10 daa.

Tilstandsmål arter:

- Beholde artsinventaret med innslag av orkideer og andre arter typiske for kalkholdig ugjødsla kulturmark og slåttemark, herunder stortveblad, marinøkkel, marigras og blåstarr.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

- Sikre at areal med gjengroingsarter som mjørdurt, enghumbleom og skogstorkenebb ikke utvider seg.

Vurdering av slått:

kategori (d), restaurerings slått - tykk eng, kratt og renninger.

AKTUELLE TILTAK:	Prioritering (år)	Ant daa og kostnad/daa	Kontroll: (Dato)
<p>I lokaliteteten:</p> <p>Slåttemarksområdet må først restaureringsslås før en kan begynne å slå på tradisjonell måte. Tidsperioden for restaurerings slått er anslått til fem år, men vil kunne forkortes avhengig av hvor godt og hvor ofte gjengroingsartene fjernes.</p> <p>1. Restaurerings slått i fem år:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lokaliteten bør slås tidlig, og gjerne to ganger i løpet av sommeren. Slåttetidspunkt og hvor ofte en slår per sesong vil bestemme den totale restaureringsperioden. Restaureringsperioden er her satt til omtrent fem år, men dette må tilpasses virkingen av restaurerings slått, se spesifikasjon under. Ryddesag eller tohjulstraktor med slåttekniver kan brukes. Unngå tunge (slå)maskiner. - Restaurerings slått kan i denne lokalitet tilpasses mjørdurtens vekstmåte. Det er viktig å slå mjørdurt i god tid før blomstring (restaurerings slått). I starten av veksts sesongen vokser mjørdurt i rosett. Etter hvert begynner den å strekke seg, og blir da trevlete og uspiselig. Mjørdurt spres i hovedsak med røtter, og slått må skje før røttene begynner å lagre opplags næring. Å slå rosettene er mest effektivt men mer utfordrende. Det er lettere å slå når mjørdurten begynner å strekke seg (rundt 15-20 cm). Det er anbefalt å slå gjengrodde mjørdurtområder minst to ganger i løpet av sesongen. Dette for å redusere restaureringsperioden. I mjørdur feltene må strøet fjernes fra slåttemarka direkte etter slått for å hindre næringsoppsamling (gjødsling). - Vår- og høstbeiting er anbefalt i restaureringsperioden for raskere å få en slåttemark med intakt vegetasjonssammensetning. Beiting bør imidlertid avsluttes før sankthans, og beiting skal ikke erstatte slått. <p>Restaurerings slått utføres til mjørdurt og andre næringskrevende, tettvoksende og ofte høye planter har gått betydelig tilbake fra slåttemarka, til fordel for tradisjonelle lyskrevende slåttemarksarter.</p>	<p>2013 - 2017 (eller til resultat er oppnådd)</p>	<p>10,5 daa</p>	
<p>2. Tradisjonell slått, fra 2018 eller evt. tidligere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Etter ønsket resultat er oppnådd med restaurerings slått bør slått gjøres seint, normalt etter 10. juli. Slåttetidspunkt bør imidlertid tilpasses variasjoner i vekstforhold/klima fra år til år, og må alltid skje etter frøsetting. Tohjulstraktor med slåttekniver kan brukes. Unnvik tunge (slå)maskiner. Gresset bør bakketørkes eller hesjes (2-3 dager) før det fjernes fra slåtteområdet, slik at frø fra viktige slåttemarksarter kan falle av og dermed sikre spiring til neste sesong. Hvis ikke høyet skal brukes bør det brennes på egnet sted utenfor slåttemarka. 	<p>2018 - eller fra det at resultat etter rest.- slått er oppnådd</p>	<p>10,5 daa</p>	
<p>Se for øvrig del A i skjøtselsplanen.</p>			
<p>Øvrige slåttemarksområder på Omnøya:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvis arealene rundt aktuell lokalitet slås med samme prinsipp (restaurerings slått) som denne lokalitet er det potensiale for at man i fremtiden kan utvide slåttemarks lokaliteten til tilgrensende arealer. Her må en imidlertid beregne lengre restaureringsperiode på grunn av større grad av gjengroing. Beite vår og høst er også anbefalt i dette område. 			

UTSTYRSBEHOV:

Tohjulstraktor.
Ryddesag eller ljå til områder med ulendt terreng.

OPPFØLGING:

Skjøtselsplanen skal evalueres innen, x år:

5 år

Behov for registrering av spesifikke artsgrupper:

Tilskudd søkt år:		Søkt til:	Utarbeidelse av skjøtselsplan
Tilskudd tildelt år:	2012	Tildelt fra:	FM Nordland

Skjøtselsavtale parter:

ANSVAR:

Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen.

Bruker Svein Nilsen er ansvarlig for tiltak i lokaliteten.

Fylkesmannen i Nordland v/Miljøvernavdelinga har ansvar for oppfølging og veiledning i tråd med handlingsplan for slåttemark.

B. Spesiell del: Lokalitet 2 - naturbeitemark

SØKBARE EGENSKAPER							
*Navn på lokaliteten Omnøya				*Kommune Vega		*Områdenr. 1815/10226	
ID i Naturbase -		*Registrert i felt av: Aune S. & Carlsen, T.H. Kvalvik, M.S. & Carlsen, T.H.				*Dato: 8.7.2010 19.6.2012	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Omnøya er en del av rapporten Vegetasjonskartlegging i Vegaøyan verdensarvområde 2010 (Aune, S. og Carlsen, T. H. 2011)						Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
*Hovednaturtype: Naturbeitemark, D04 - 90 % Tilleggsnaturtyper: Kystlynghei, D01 – 10 %			% andel		Utforminger: Svak lågurtbeiteeng, D0415 – 70 % Lågurtbeiteeng, D0416 – 20 % Kalkkysthei, D0711 – 10 %		
*Verdi (A, B, C): A		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	X	God	X	Slått		Torvtekt	Frisk fattigeng – G4 (D0404) Frisk/tørr, middels baserik eng - G8 (D0408) Gras- og urterik hei - H2 (D0702)
20 – 50 m		Svak		Beite	X	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			
OMRÅDEBESKRIVELSE							
INNLEDNING							
<p>Omnøya ble befart i 2010 i forbindelse med utarbeidelse av rapporten Vegetasjonskartlegging i Vegaøyan verdensarvområde 2011 (Aune & Carlsen, 2011). I 2012 ble supplerende kartlegging foretatt i forbindelse med utarbeidelse av skjøtselsplan for slåttemark. I samband med skjøtselsplanarbeidet ble også andre verdifulle naturtyper kartlagt, inklusive aktuell lokalitet.</p>							
BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:							
<p>Omnøya er hovedøya i en liten øygruppe beliggende øst for Skogsholmen og ca. 15 km nord for Vega. Øya er en bergkolleøy med det høyeste punktet 10 m o.h. I den sørlige delen av Omnøya går det et dalsøkk som består av strandeng, og som deler arealet i to i nord-sør retning. Hele den sørlige delen av Omnøya beites i 2012. Naturtypeavgrænsingen for aktuell lokalitet omfatter kun den vestlige delen av dette areal, samt to holmer sør for Omnøya. Resterende beitemarksareal utgjøres av strandengsøkket (avgrænset som egen naturtypelokalitet) samt kystlynghei i øst (ikke naturtypeavgrænset). Berggrunnen består av dolomitt og kalkspatmarmor.</p>							

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Naturtypen er en gras- og urterik naturbeitemark (D04). Dominerende vegetasjonstyper er frisk fattigeng (G4) og frisk/tørr, middels baserik eng (G8). De to holmene sør for Omnøya består hovedsakelig av frisk/tørr, middels baserik eng (G8), med noe gras- og urterik hei på holmen i vest (H2).

ARTSMANGFOLD:

De skrinne og tørreste områdene på hovedøya er grasrike og domineres av gulaks, dunhavre og rødsvingel med noe innslag av urter som marikåpe sp., mjørdurt, engsoleie og enghumleblom. Her vokser også kalkkrevende arter som marigras, stortveblad, blåstarr, loppestarr samt ormetunge (VU, sårbar på norsk rødliste, Kålås et al. 2010). Noe lynginnslag forekommer, men lyngen dominerer ikke. I tilknytting til økt fuktighet er innslaget av starr (stolpestarr) større og vegetasjonen mer tuedannende. Området er mer eller mindre treløst, bortsett fra noe vierkratt som forekommer spredt.

På de to holmene sør for Omnøya finnes kalkkrevende arter som for eksempel brudespore, fjellfrøstjerne, marinøkkel, ormetunge (VU, sårbar) og stortveblad. Holmen lengst mot vest har i tillegg noe innslag av lyng. I lyngheia dominerer einer og krekling, sammen med noe flere starrarter, gulaks, smyle, rødsvingel, blokkebær, enghumleblom og heigråmose. Noen partier er veldig skrinne og er enten dekket av lynghei eller berget stikker frem.

Av fugleliv ble det registrert rødstilk spesielt, men også hekkende vipe (NT, nær truet, på norsk rødliste, Kålås et al. 2010), samt grågås.

I kartlegging av storsopper fra 2004 (Hanssen & Molia 2004) ble det i lokaliteten funnet «sju arter *Entoloma*, hvor fire var rødlista».

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Den sørlige delen av Omnøya benyttes i dag til beitemark. I 2012 beitet 25 kvitsau med 50 lam samt seks gammelnorsk sau. Fra 2013 vil besetning økes til 30 voksne kvitsau (med omtrent 60 lam), og beiteområde vil utvides til også å gjelde tilknyttede arealer i nord for å få bukt med gjengroingen der. Kvitsauene beiter fra rundt 20. mai til oktober. Utegangsauene beiter sammen med kvitsauen på sommeren, men beveger seg fritt på hele øya om vinteren. Naturbeitemarka fremstår å ha godt beitetrykk, men en øking av besetningen er likevel fullt mulig.

FREMMEDE ARTER:

Ingen registrert.

KULTURMINNER:

Ikke registrert i aktuell lokalitet, men på Omnøya finnes et gammelt steingjerde i sørøst.

SKJØTSEL OG HENSYN

Beitetrykket bør holdes på dagens nivå eller økes litt. Den vestlige holmen kan med fordel svis for å få bukt med eineren og forbedre beitet. Evt. sviing må utføres på seinvinteren da det fortsatt er tele i bakken, og i god tid før hekkesesongen begynner.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Lokaliteten inngår i et helhetlig kulturlandskap med naturbeitemark og slåttemark.

VERDIBEGRUNNELSE:

Lokaliteten er vurdert til A, svært viktig. Naturbeitemarka er i god hevd og lite gjengrodd. Den er stor og her finnes de rødlistede artene ormetunge (VU) og vipe (NT) samt fire rødlistede *Entoloma*-sopparter. Lokaliteten har et stort utvalg av habitatspesialister og kalkkrevende arter som brudespore, stortveblad, marigras, marinøkkel, blåstarr og loppestarr.

B. Spesiell del: Lokalitet 3 - strandeng

SØKBARE EGENSKAPER											
*Navn på lokaliteten Omnøya				*Kommune Vega			*Områdenr. 1815/10227				
ID i Naturbase -		*Registrert i felt av: Aune S. & Carlsen, T.H. Kvalvik, M.S. & Carlsen, T.H.					*Dato: 8.7.2010 19.6.2012				
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Omnøya er en del av rapporten Vegetasjonskartlegging i Vegaøyans verdensarvområde 2010 (Aune & Carlsen 2011)							Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:				
*Hovednaturtype: Strandeng, G05 – 100 %				% andel		Utforminger: Strandeng hevdet med beite, G0503 – 100 %				% andel	
*Verdi (A, B, C): B			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)								
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)											
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):				Vegetasjonstyper:			
< 20 m	X	God	X	Slått		Torvtekt		Nedre og midtre salteng – U4 Øvre salteng – U5 Vannvegetasjon langskudd-vegetasjon – P1			
20 – 50 m		Svak		Beite	X	Brenning					
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell					
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling							
		Dårlig		Lauving							
OMRÅDEBESKRIVELSE											
INNLEDNING											
<p>Omnøya ble befart i 2010 i forbindelse med utarbeidelse av rapporten Vegetasjonskartlegging i Vegaøyans verdensarvområde 2011 (Aune & Carlsen, 2011). I 2012 ble supplerende kartlegging foretatt i forbindelse med utarbeidelse av skjøtselsplan for slåttemark. I samband med skjøtselsplanarbeidet ble også andre verdifulle naturtyper kartlagt, inklusive aktuell lokalitet.</p>											
BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:											
<p>Omnøya er hovedøya i en liten øygruppe beliggende øst for Skogsholmen og ca. 15 km nord for Vega. Øya er en bergkolleøy med det høyeste punktet 10 m o.h. Berggrunnen består av dolomitt og kalkspatmarmor. Lokaliteten består av et dalsøkk med strandeng som strekker seg i nord-sør retning, og inkluderer også et tjønn i øst.</p>											

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Lokaliteten består av strandeng (G05) som er relativt homogen og lite kompleks. En kanal som flør over ved springflo strekker seg på langs i sør-nord retning. Hele strandengen ble overflødd ved stormflo i 2011. Vegetasjonstypene består hovedsakelig av ulike utforminger av øvre salteng (U5), med fragment av nedre og midtre salteng (U4). Vegetasjonen i tjønnet i øst er klassifisert som langskuddvegetasjon (P1).

ARTSMANGFOLD:

Artene i strandengen er beskrevet fra kanalen og innover.

Sone 1, ca. 0,5 meter bred. Domineres av rødsvingel og rustsivaks. Her vokser også noe strandkryp og fjæresauløk.

Sone 2, ca. 5 m bred. Domineres av rødsvingel med innslag av fjørkoll, strandkryp, hanekam og rustsivaks.

Sone 3, ca. 3-5 meter bred. Domineres av rødsvingel og marigras. Stort innslag av strengstarr, samt noe fjørkoll.

Sone 4, resterende areal. Domineres av marigras, og rødsvingel er her mindre vanlig. Her vokser gåsemure, slåttestarr, engsoleie, hanekam, kvitkløver, krypkvein, tiriltunge, smårørkvein, smalkjempe og dunhavre. I vest går sone 4 går videre i naturbeitemark som er avgrenset som egen naturtypelokalitet. I tjønnet i øst dominerer hesterumpe og tusenblad.

I naturbeitemarka i vest ble det registrert bl.a. hekkende vipe (NT, nær truet på norsk rødliste) (Kålås et al. 2010). (Unger av vipe og andre vadefugler er avhengige av beitet, åpen strandeng, og sannsynligheten for at disse bruker aktuell lokalitet er stor.)

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Strandengen sommerbeites mellom mai til oktober av 25 voksne kvitsau med 50 lam i 2012. Besetning vil fra 2013 økes til 30 voksne med 60 lam. En del kjørespor ble registrert i et parti i strandenga.

FREMMEDE ARTER:

Ingen registrert.

KULTURMINNER:

Et gammelt steingjerde går langs vestsiden av strandengpartiet.

SKJØTSEL OG HENSYN

Beite bør opprettholdes for å bevare de åpne, kortvokste utformingene i strandenga. For å bevare naturverdiene er det ønskelig at kjøringa i strandenga begrenses så mye som mulig.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Lokaliteten inngår i et helhetlig kulturlandskap med naturbeitemark og slåttemark.

VERDIBEGRUNNELSE:

Lokaliteten er vurdert til B, viktig. Strandengen er stor og intakt, ikke gjengrodd og har godt beitetrykk. Kjøresporene er en trussel mot lokalitetens verdi, men hvis dette begrenses og en fortsetter med beite, vil lokalitetens verdi kunne beholdes.

Kilder

Aune, S. & Carlsen, T. H. (2011). Vegetasjonskartlegging i Vegaøyane verdensarvområde 2010. *Bioforsk Rapport*, 6 (57): 43.

Hanssen, E. W. & Molia, A. (2004). *Mykologiske undersøkelser i Alstahaug, Dønna, Herøy og Vega kommuner, Nordland fylke. Kartlegging av storsopper i Norge. Rapport fra fagkurs for kartleggingsprosjektets regionsansvarlige og andre rødlistekartleggere 2004 Herøysundet, Nordland, 16.09.-19.09.2004.* Tilgjengelig fra: <http://www.nhm2.uio.no/botanisk/sopp/kartlegging>.

Kålås, J. A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. r. (2010). Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge. .

Vedlegg

VEDLEGG 1	–	Ortofoto/kart
VEDLEGG 2	–	Bilder
VEDLEGG 3	–	Artsliste

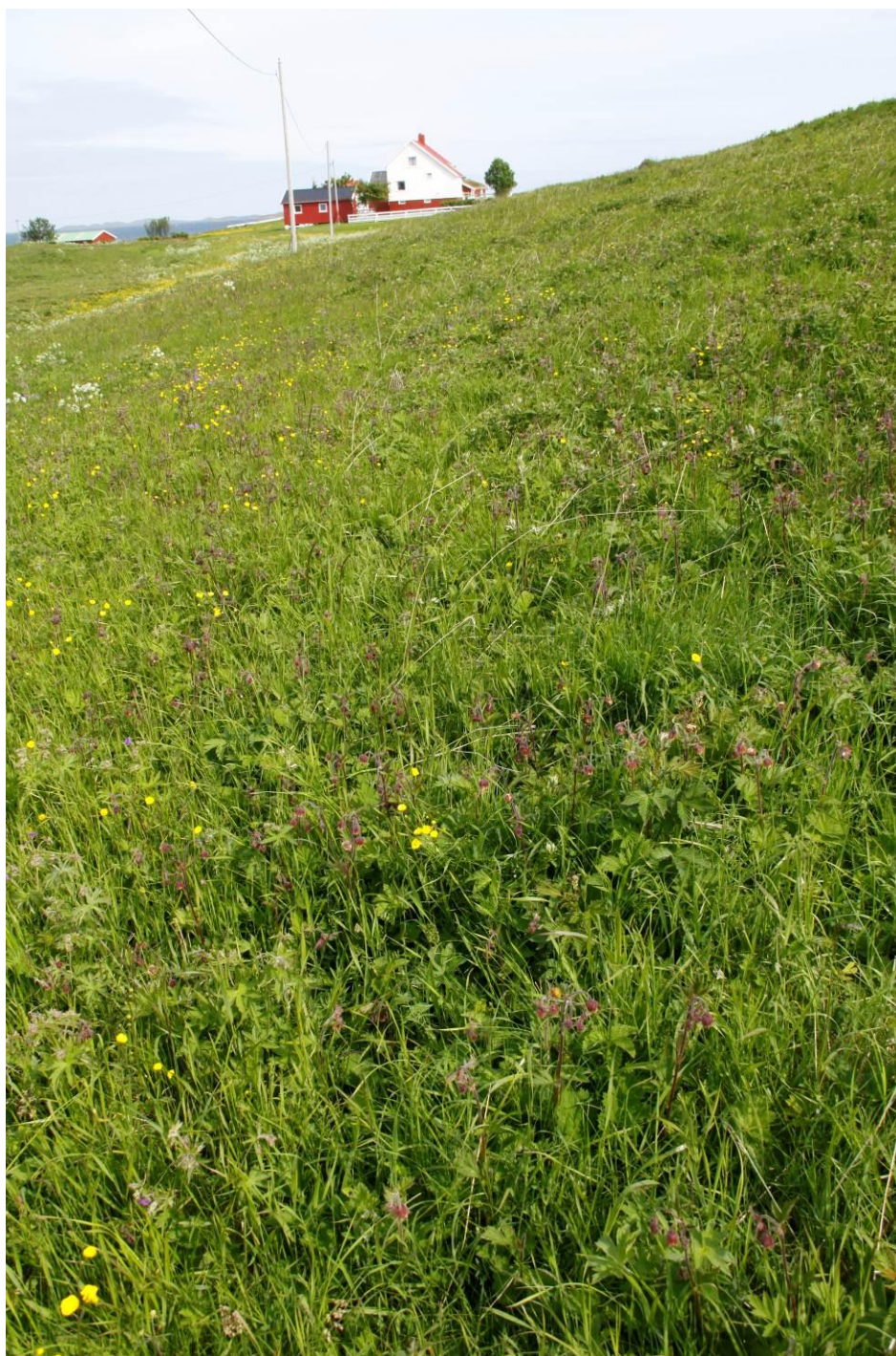

VEDLEGG 1 - Ortofoto/kart

Figur 1. Oversikt over naturtypelokalitetene på Omnøya. Lokalitet 1 – slåttemark, lokalitet 2 – naturbeitemark og lokalitet 3 – strandeng. Gjerdet deler av de to beiteområdene på Omnøya. Det nordlige beiteområdet er nytt og fra 2013 vil dette beites vår og høst.

VEDLEGG 2 – Bilder

Bilde 1.
Lokalitet 1, slåttemark.
Bilde viser skråningen
av haugen, som
skråner fra øst ned
mot vest. Bilde er tatt i
nordlig retning.
Vegetasjonsdekket er
ganske tykk, men flere
kalkrevende arter er
tilstede. Etter noen år
med restaureringsslått
vil dette kunne bli en
fin slåttemark med et
mer tradisjonelt
artsutvalg. UTM33
0368444 7304565.
Foto: Thomas H.
Carlsen

Bilde 2. Det gamle steingjerdet som skiller strandenga i øst fra naturbeitemarkslokaliteten i vest. Begge lokaliteter beites av både kvitsau og gammelnorsk sau. Bilde er tatt i retning sør. UTM 33 0368518 7304482. Foto: Thomas H. Carlsen.

Bilde 3. Lokalitet 2, naturbeitemark. Bilde viser grasrik vegetasjon som domineres av gulaks, dunhavre og rødsvingel. UTM33 0368342 7304402. Foto: Thomas H. Carlsen.

Bilde 4. Stortveblad er en av flere kalkkrevende arter som er å finne i naturbeitemarka. Foto: Thomas H. Carlsen.

Bilde 5. Strandenga har fine soneringer og er relativt homogen. Kjørespor er imidlertid en utfordring i et parti, og det anbefales å begrense kjøringa i dette område for å minimere slitasje og beholde naturverdiene. Bilde er tatt nord i lokaliteten, i sørvestlig retning. UTM33 0368571 7304500. Foto: Thomas H. Carlsen.

VEDLEGG 3 – Artsliste

Slåttemark, lok. 1.

Blåkoll
Blåstarr
Dunhavre
Einer
Enghumleblom
Engsoleie
Engsyre
Fjellfrøstjerne
Fjelltistel
Flekkmure
Fuglevikke
Gjerdevikke
Gulaks
Gulflatbelg
Harerug
Hundegras
Hvitmaure
Hårfrytle
Krekling
Kvitblattistel
Lifiol
Marigras
Marikåpe sp.
Marinøkkel
Mjødurt
Nyresoleie
Rapp. Sp.
Ryllik
Rød jonsokblom
Skogstorkenebb
Skvallerkål
Slirestarr
Smalkjempe
Stortveblad
Tiriltunge
Tveskjeggveronika
Vill-løk

Naturbeitemark, lok. 2.

Bjørk
Blokkebær
Blåstarr
Brudespore
Dunhavre
Einer
Enghumleblom
Engkvein
Fjellfrøstjerne
Fuglevikke
Gjerdevikke
Gulaks
Gulflatbelg
Krekling
Loppestarr
Marigras
Marikåpe sp.
Marinøkkel
Mjødurt
Nyresoleie
Ormetunge
Rapp sp.
Rødsvingel
Smyle
Starr sp.
Stolpestarr
Stortveblad
Tiriltunge
Tveskjeggveronika
Vier sp.
Vill-løk

Strandeng, lok. 3.

Fjæresauløk
Fjørekoll
Gåsemure
Hanekam
Hesterumpe
Marigras
Rustsivaks
Rødsvingel
Strandkryp
Strengstarr
Tusenblad